

зрения. Освободившееся место займут другие формы, некоторые из которых (скажем, сетевые формы идентификации) ныне только формируются.

1. Халаписис А. В. Цифровые технологии и перековка железных людей. *ScienceRise*. 2016. № 24(7/1). С. 55–61. URL: 10.15587/2313-8416.2016.69141
2. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992. 418 p.

Маргулов Артур Худувич
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор історичних наук, доцент

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ВІД МИНУЛОГО ДО СУЧАСНОСТІ

Розпад Радянського Союзу та поява на його теренах незалежних держав вплинув на всі сфери життя суспільства цих утворень. Криза радянської ідеології та відсутність дієвих заходів молодих державних інституцій у цьому напрямі утворило інформаційно-ідеологічний вакуум. Після авторитарно-тоталітарних методів організації навчально-виховного процесу українське суспільство у 1990-х роках не було готовим до якісної заміни ефективним національним продуктом цієї прогалини.

Довгі роки освітньо-виховний процес у державних закладах освіти був насичений принципами та методами, технологіями, притаманними радянській системі. Такий гібрид частково чи повністю уповільнив процеси впровадження національно-патріотичних концепцій розвитку молоді. Як наслідок, маємо покоління громадян незалежної України, яким ідеали радянського минулого вбачаються привабливішими за сучасні реалії. У такий спосіб було штучно подовжено «життя» Радянського Союзу.

Існуюче державне законодавче регулювання даного питання не мало сталого позитивного ефекту та якості впровадження. Так, були прийняті та реалізовані на державному рівні Концепція національної системи виховання (1996), Концепція національно-патріотичного виховання (2009), Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 рр., Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012). Лише з часів Революції Гідності, подій на Сході та в Криму до загальнодержавної свідомості прийшло розуміння необхідності таких кроків. Таку потребу усвідомило більшість представників громадянського суспільства та держава як інституція.

Прийнята 16 червня 2015 року Міністерством освіти і науки України Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді стала відповіддю на сучасні виклики. У часи прямої військової агресії, коли гостро постала проблема денационалізації та втрати суверенітету, держава визначає основні пріоритети цієї концепції. Вони базуються на принципах поваги до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участі у громадсько-політичному житті країни; поваги до прав людини; верховенства права; толерантного ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівності всіх перед законом; готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України [1].

Концепція має чітко визначену проєвропейську спрямованість, у ній проголошено принципи верховенства права, рівності, толерантності. Принципами патріотичного виховання стає формування самоактивності та саморегуляції, соціальної відповідальності. В той саме час вона не позбавлена деяких радянських атавізмів у контексті.

Аналізуючи світовий досвід у галузі національно-патріотичного виховання, маємо розгалужену систему акцентів у даному питанні. У Німеччині превалює конституційний патріотизм, коли люди формують свій патріотизм на досягненнях існуючого устрою, у Франції – зосереджено увагу на підтримці культурного продукту.

Отже, законодавче регулювання патріотичного виховання в нашій країні стає все більш спрямованим на національні потреби, чітко визначеним та послідовним. В ньому закладається базис активної громадянської позиції молоді та її ставлення до суспільства та держави в цілому. Роки перебування у Радянському Союзі із позбавленням національно орієнтованого виховання переросли у дещо агресивні перехідні позиції у зазначеній концепції. Зовнішня військова агресія прискорила появу такої концепції, а з іншого боку, її радикалізувала.

1. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді... // Верховна Рада України: офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>.